

USTAWA

z dnia 12 października 1990 r.

o Straży Granicznej.

Rozdział 1
Przepisy ogólne

Art. 1. 1. Do ochrony granicy państwowej na lądzie i na morzu oraz kontroli ruchu granicznego tworzy się jednolitą umundurowaną i uzbrojoną formację — Straż Graniczną.

2. Do zadań Straży Granicznej należy:

- 1) ochrona granicy państwowej,
- 2) organizowanie i dokonywanie kontroli ruchu granicznego,
- 3) wydawanie zezwoleń na przekraczanie granicy państwowej, w tym wiz,
- 4) rozpoznawanie, zapobieganie i wykrywanie przestępstw i wykroczeń oraz ściganie ich sprawców, w zakresie określonym ustawą o ochronie granicy państwowej oraz innymi ustawami,
- 5) zapewnienie porządku publicznego na obszarze przejść granicznych, a w zakresie właściwości tej Straży — także w strefie nadgranicznej,
- 6) osadzanie i utrzymywanie znaków granicznych na lądzie oraz sporządzanie, aktualizacja i przechowywanie granicznej dokumentacji geodezyjnej i kartograficznej,
- 7) ochrona nienaruszalności znaków i urządzeń służących do ochrony granicy państwowej,
- 8) wykonywanie postanowień umów międzynarodowych o stosunkach prawnych na granicy państwowej,
- 9) gromadzenie i przetwarzanie informacji z zakresu ochrony granicy państwowej i kontroli ruchu granicznego oraz udostępnianie ich właściwym organom państwowym,
- 10) nadzór nad eksploatacją polskich obszarów morskich oraz przestrzeganiem przez statki przepisów obowiązujących na tych obszarach,
- 11) ochrona granicy państwowej w przestrzeni powietrznej Rzeczypospolitej Polskiej poprzez prowadzenie obserwacji statków powietrznych i obiektów latających, przeleatujących przez granicę państwową na małych wyso-

kościach, oraz informowanie o tych przelotach właściwych jednostek Wojsk Lotniczych i Obrony Powietrznej,

- 12) zapobieganie transportowaniu przez granicę państwową odpadów i szkodliwych substancji chemicznych oraz materiałów promieniotwórczych, a także zanieczyszczeniu wód granicznych,
- 13) zapobieganie przemieszczaniu przez granicę państwową narkotyków i substancji psychotropowych,
- 14) wykonywanie zadań określonych w innych ustawach.

3. Straż Graniczna w zakresie ochrony granicy państwowej i kontroli ruchu granicznego współdziała z organami ochrony granic innych państw.

Art. 2. Organy administracji państwowej, samorządu terytorialnego oraz państwowe i inne jednostki organizacyjne są obowiązane współdziałać z organami ochrony granicy państwowej oraz zapewnić im niezbędne warunki do wykonywania zadań określonych w ustawie.

Rozdział 2

Organizacja Straży Granicznej

Art. 3. 1. Centralnym organem administracji państwowej w sprawach ochrony granicy państwowej i kontroli ruchu granicznego jest Komendant Główny Straży Granicznej, podległy Ministrowi Spraw Wewnętrznych.

2. Komendanta Głównego Straży Granicznej mianuje i odwołuje Prezes Rady Ministrów na wniosek Ministra Spraw Wewnętrznych po zasięgnięciu opinii Politycznego Komitetu Doradczego przy Ministrze Spraw Wewnętrznych.

3. Komendant Główny Straży Granicznej jest przełożonym wszystkich funkcjonariuszy Straży Granicznej, zwanych dalej „funkcjonariuszami”.

Art. 4. W razie ogłoszenia mobilizacji i w czasie wojny Straż Graniczna staje się z mocy prawa częścią Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej, podległą Ministrowi Obrony Narodowej.

Art. 5. 1. Terenowymi organami Straży Granicznej są:

- 1) komendanci oddziałów Straży Granicznej,
- 2) komendanci strażnic oraz komendanci granicznych placówek kontrolnych i dywizjonów Straży Granicznej.

2. Komendantów oddziałów Straży Granicznej mianuje i odwołuje Minister Spraw Wewnętrznych na wniosek Komendanta Głównego Straży Granicznej.

3. Komendantów strażnic oraz komendantów granicznych placówek kontrolnych i dywizjonów Straży Granicznej mianuje i odwołuje Komendant Główny Straży Granicznej na wniosek komendanta oddziału Straży Granicznej.

4. Komendanci oddziałów, strażnic oraz granicznych placówek kontrolnych i dywizjonów Straży Granicznej są przełożonymi wszystkich podległych im funkcjonariuszy.

5. Komendant Główny Straży Granicznej oraz komendanci oddziałów Straży Granicznej wykonują swoje zadania przy pomocy podległych im urzędów, zwanych „komendami”, a komendanci strażnic oraz komendanci granicznych placówek kontrolnych i dywizjonów — przy pomocy podległych im strażnic, granicznych placówek kontrolnych oraz dywizjonów.

Art. 6. Komendant Główny Straży Granicznej określa szczegółowy zakres zadań i terytorialny zasięg działania terenowych organów Straży Granicznej oraz organizację komend, strażnic, granicznych placówek kontrolnych oraz dywizjonów.

Art. 7. Minister Spraw Wewnętrznych określa zasady naliczeń etatowych w Straży Granicznej.

Art. 8. Koszty związane z funkcjonowaniem Straży Granicznej pokrywane są z budżetu państwa.

Rozdział 3

Zakres uprawnień Straży Granicznej

Art. 9. 1. W celu rozpoznawania, zapobiegania i wykrywania przestępstw i wykroczeń w zakresie określonym ustawą o ochronie granicy państwowej oraz innymi ustawami funkcjonariusze Straży Granicznej pełnią służbę graniczną, prowadzą działania graniczne, wykonują czynności operacyjno-rozpoznawcze i administracyjne oraz prowadzą postępowania przygotowawcze według przepisów Kodeksu postępowania karnego, a także wykonują czynności na polecenie sądu i prokuratury w zakresie, w jakim obowiązek ten został określony w odrębnych przepisach.

2. W granicach swych uprawnień funkcjonariusze mogą uzyskiwać informacje, w tym także tajnie i poufnie, gromadzić je, sprawdzać i przetwarzać.

3. Funkcjonariusze przy wykonywaniu swych zadań mogą korzystać z pomocy obywateli nie będących funkcjonariuszami.

4. W działaniach określonych w ust. 2 i 3 funkcjonariuszom przysługują odpowiednio uprawnienia i obowiązki ograniczenia dotyczące funkcjonariuszy Policji.

5. Funkcjonariusze w toku wykonywania czynności służbowych mają obowiązek respektowania godności obywateli oraz przestrzegania i ochrony praw człowieka.

6. W celu wykonywania zadań, o których mowa w art. 1 ust. 2, funkcjonariusze Straży Granicznej mogą być mianowa-

ni do pełnienia odpowiednich funkcji pełnomocników granicznych.

7. Komendant Główny Straży Granicznej określa sposób pełnienia służby granicznej i prowadzenia działań granicznych.

Art. 10. Komendanci granicznych placówek kontrolnych Straży Granicznej koordynują działania organów i instytucji funkcjonujących w przejściach granicznych w zakresie, o którym mowa w art. 9 ust. 1.

Art. 11. 1. Funkcjonariusze, wykonując zadania, o których mowa w art. 1 ust. 2, mają prawo:

- 1) dokonywania kontroli granicznej,
- 2) dokonywania kontroli osobistej, a także przeglądania zawartości bagaży, sprawdzania ładunków w portach i na dworcach oraz w środkach komunikacji lotniczej, drogowej, kolejowej i wodnej — w celu wykluczenia możliwości popełnienia przestępstw lub wykroczeń, zwłaszcza skierowanych przeciwko nienaruszalności granicy państwowej lub bezpieczeństwu w międzynarodowej komunikacji,
- 3) wydawania wiz i innych zezwoleń na przekroczenie granicy państwowej na podstawie odrębnych przepisów,
- 4) legitymowania lub w inny sposób ustalania tożsamości osoby, co do której zachodzi uzasadnione podejrzenie, że popełniła przestępstwo lub wykroczenie,
- 5) zatrzymywania osób usiłujących lub popełniających przestępstwo albo osób, których tożsamości nie można ustalić, oraz doprowadzenia ich do strażnicy lub granicznej placówki kontrolnej Straży Granicznej,
- 6) przeszukiwania osób, rzeczy, pomieszczeń i środków transportu w celu zabezpieczenia śladów i dowodów przestępstwa przed ich utratą lub zniekształceniem,
- 7) zatrzymywania i cofania do nadawcy szkodliwych materiałów promieniotwórczych, środków chemicznych i biologicznych z granicy państwa,
- 8) przebywania i poruszania się na gruntach bez uzyskiwania zgody ich właścicieli lub użytkowników oraz przechodzenia przez pola uprawne w czasie bezpośredniego pościgu, również z użyciem psa służbowego, jeżeli nie ma możliwości korzystania z dróg,
- 9) żądania niezbędnej pomocy w ochronie granicy państwowej od instytucji państwowych, zwracania się o taką pomoc do jednostek gospodarczych, organizacji społecznych, jak również zwracania się w nagłych wypadkach do każdego obywatela o udzielenie doraźnej pomocy w tym zakresie.

2. Przy zatrzymywaniu osób, o którym mowa w ust. 1 pkt 5, oraz przy przeszukaniu, o którym mowa w ust. 1 pkt 6, stosuje się przepisy Kodeksu postępowania karnego. Określone w tym zakresie uprawnienia i obowiązki funkcjonariuszy Policji przysługują odpowiednio funkcjonariuszom Straży Granicznej.

3. W związku z prowadzeniem pościgu za sprawcami przestępstw uprawnienia wymienione w ust. 1 pkt 4—6 przysługują także poza obszarem strefy nadgranicznej.

4. Minister Spraw Wewnętrznych, w drodze rozporządzenia, określa sposób przeprowadzania kontroli, o której mowa w ust. 1 pkt 1 i 2.

5. Za szkody wyrządzone czynnościami, o których mowa w ust. 1 pkt 8, przysługuje odszkodowanie według zasad prawa cywilnego.

Art. 12. 1. Komendant Główny Straży Granicznej może, za zgodą Ministra Spraw Wewnętrznych, powoływać samodzielne podmioty gospodarcze dla realizacji zadań specjalistycznych uzupełniających ustawowe zadania Straży Granicznej.

2. Na wniosek osób fizycznych lub prawnych organy Straży Granicznej mogą wyrazić zgodę na odpłatne wykonywanie przez podległych im funkcjonariuszy zleconych czynności z zakresu posiadanych umiejętności specjalistycznych.

Art. 13. W czasie wykonywania czynności służbowych związanych z ochroną granicy państwowej funkcjonariusze mogą, na obszarze strefy nadgranicznej, korzystać nieodpłatnie z państwowych środków komunikacji publicznej.

Art. 14. 1. W przypadku gdy wymagają tego względy obronności państwa lub nienaruszalności granicy państwowej, dowódcy jednostek pływających Straży Granicznej na morskich wodach wewnętrznych i morzu terytorialnym mają prawo:

- 1) wezwać statek do zmniejszenia prędkości przepływu, zatrzymania się do kontroli oraz zastosowania się do wskazanego kursu przepływu,
- 2) zatrzymać statek, sprawdzić dokumenty dotyczące statku i ładunku, wylegitymować załogę statku oraz znajdujących się na nim pasażerów, zbadać ładunek i przeszukać pomieszczenia statku, a także zatrzymać osobę podejrzaną o popełnienie przestępstwa,
- 3) zmusić statek do zawinięcia do wskazanego portu, jeżeli kapitan nie stosuje się do wydanych poleceń.

2. Dowódcy jednostek pływających Straży Granicznej mają prawo do podejmowania działań, o których mowa w ust. 1, również gdy statek na morskich wodach wewnętrznych lub morzu terytorialnym:

- 1) przyjmuje na pokład lub wysadza ludzi wbrew obowiązującym przepisom,
- 2) dokonuje załadunku lub wyładunku towarów poza miejscami do tego wyznaczonymi,
- 3) opuszcza port bez kontroli granicznej,
- 4) nawiązuje łączność z wybrzeżem w celach przestępczych,
- 5) łowi ryby lub eksploatuje w inny sposób wody i dno morskie wbrew obowiązującym przepisom,
- 6) wpływa na obszar strefy czasowo zamkniętej dla żeglugi i rybołówstwa,
- 7) zakotwicza poza miejscem do tego przeznaczonym,
- 8) narusza przepisy dotyczące bezpieczeństwa żeglugi i transportu,
- 9) narusza przepisy sanitarne lub ochrony środowiska.

3. Uprawnienia, o których mowa w ust. 1 i 2, przysługują również przy wykonywaniu zadań w zakresie ochrony praw Rzeczypospolitej Polskiej w jej wyłącznej strefie ekonomicznej, której status i zakres określają odrębne przepisy i umowy międzynarodowe.

Art. 15. Uprawnienia określone w art. 14 ust. 1 przysługują dowódcom jednostek pływających Straży Granicznej również w stosunku do statków przepływających przez morze terytorialne, na których pokładzie zostało popełnione przestępstwo podczas ich przepływu przez to morze, jeżeli:

- 1) skutki przestępstwa rozciągają się na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej,
- 2) przestępstwo narusza porządek publiczny na morzu terytorialnym,
- 3) jest to konieczne do zwalczania nielegalnego handlu narkotykami lub substancjami psychotropowymi,
- 4) kapitan statku, przedstawiciel dyplomatyczny albo urzędnik konsularny państwa, do którego należy statek, wzywa pomocy dowódcy jednostki pływającej Straży Granicznej.

Art. 16. 1. Jeżeli istnieje uzasadnione podejrzenie, że statek w czasie pobytu na morskich wodach wewnętrznych lub na morzu terytorialnym naruszył przepisy obowiązujące na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej i mimo wezwania do zatrzymania się lub po zatrzymaniu go usiłuje zbiec, dowódca jednostki pływającej Straży Granicznej może, w celu zatrzymania statku, zarządzić wszczęcie za nim pościgu.

2. Jeżeli obcy statek znajduje się poza granicą państwową na morzu, lecz w polskiej wyłącznej strefie ekonomicznej, to pościg za nim można wszcząć jedynie wówczas, gdy nastąpiło naruszenie polskich przepisów prawnych obowiązujących w tej strefie.

3. Pościg na morzu prowadzą jednostki pływające Straży Granicznej oraz statki powietrzne wykonujące zadania w ochronie granicy państwowej.

Art. 17. 1. Przed rozpoczęciem pościgu należy, z odległości umożliwiającej odebranie sygnału, przekazać wizualny i dźwiękowy sygnał polecający zatrzymanie się statku.

2. Jednostki pływające Straży Granicznej w celu zatrzymywania statków stosują sygnały międzynarodowego kodu sygnałowego z jednoczesnym wystrzeleniem, dla zwrócenia uwagi statku, dwóch nabożów sygnałowych koloru zielonego i zapaleniem w nocy dwóch zielonych świateł rozpoznawczych na maszcie, przysługujących jednostkom pływającym ochraniającym granicę państwową. Sygnałem do zatrzymania statków, stosowanym przez statki powietrzne, są dwa naboje sygnałowe koloru zielonego wystrzelone przed dziób statku.

3. Pościg rozpoczęty na polskich morskich wodach wewnętrznych, na polskim morzu terytorialnym lub w polskiej wyłącznej strefie ekonomicznej może być kontynuowany poza granicą morza terytorialnego lub tej strefy, pod warunkiem że nie został przerwany. Ciągłość pościgu powinna być zachowana niezależnie od tego, czy jest on prowadzony przez jednostki pływające, czy też we współdziałaniu tych jednostek ze statkami powietrznymi.

4. Statek powietrzny wzywający do zatrzymania się statku ściga ten statek do czasu przybycia jednostki pływającej Straży Granicznej w celu przejęcia pościgu.

5. W stosunku do statków zatrzymanych w czasie pościgu dowódca jednostki pływającej Straży Granicznej postępuje zgodnie z trybem określonym w art. 14.

6. W każdym przypadku zatrzymania statku należy sporządzić podpisany przez obie strony protokół w dwóch egzemplarzach w językach polskim i angielskim, z których jeden należy doręczyć kapitanowi statku. Kapitan statku może wnieść do protokołu lub w oddzielnym piśmie swoje zastrzeżenia i uwagi w dowolnym języku.

7. Prawo pościgu ustaje, gdy ścigany statek wejdzie na morze terytorialne obcego państwa.

Art. 18. 1. Jeżeli statek mimo wezwania nie zatrzyma się i usiłuje zbiec, dowódca jednostki pływającej Straży Granicznej ma prawo podjąć skuteczne środki do jego zatrzymania, o których mowa w art. 25.

2. Użycie broni pokładowej przez jednostki pływające Straży Granicznej do ściganego statku może mieć miejsce jedynie w sytuacjach wyjątkowych i jako środek ostateczny, gdy inne środki nie są wystarczające do zatrzymania statku lub wymuszenia posłuszeństwa, lecz nie powinno zmierzać do jego zatopienia.

Art. 19. 1. Ilekroć w ustawie używa się określenia „statek”, należy przez to rozumieć jednostkę pływającą, o której mowa w ustawie — Kodeks morski.

2. Sposób postępowania w sytuacjach określonych w art. 14—18 w stosunku do okrętów wojennych określają odrębne przepisy.

3. Ministrowie Spraw Wewnętrznych i Obrony Narodowej w zakresie ochrony granicy państwowej określają zasady współdziałania Straży Granicznej z Wojskami Lotniczymi i Obrony Powietrznej oraz Marynarką Wojenną.

Art. 20. Przepisy ustawy nie naruszają uprawnień okrętów wojennych Rzeczypospolitej Polskiej.

Art. 21. W razie utraty życia lub poniesienia uszczerbku na zdrowiu przez osoby, które udzielały pomocy funkcjonariuszom przy wykonywaniu ich zadań, lub w razie poniesienia przez nie szkody w mieniu, przysługują świadczenia odszkodowawcze na zasadach i w trybie określonych przez Ministra Spraw Wewnętrznych w drodze rozporządzenia.

Rozdział 4

Zadania i uprawnienia Wojsk Lotniczych i Obrony Powietrznej

Art. 22. 1. Ochronę granicy państwowej w przestrzeni powietrznej Rzeczypospolitej Polskiej wykonują Wojska Lotnicze i Obrony Powietrznej we współdziałaniu z innymi rodzajami Sił Zbrojnych podległymi Ministrowi Obrony Narodowej oraz Strażą Graniczną.

2. Dowódca Wojsk Lotniczych i Obrony Powietrznej w zakresie ochrony granicy państwowej w przestrzeni powietrznej Rzeczypospolitej Polskiej podlega Ministrowi Obrony Narodowej.

Rozdział 5

Użycie środków przymusu bezpośredniego i broni palnej

Art. 23. 1. W razie zagrożenia nienaruszalności granicy państwowej lub niepodporządkowania się wydanym na podstawie prawa poleceniom oraz bezpośredniego zagrożenia dla życia lub zdrowia własnego lub innej osoby, funkcjonariusze mogą używać następujących środków przymusu bezpośredniego:

- 1) fizycznych i technicznych środków służących do obezwładnienia bądź do konwojowania osób oraz do zatrzymywania pojazdów,
- 2) indywidualnych chemicznych środków obezwładniających,
- 3) psów służbowych.

2. W przypadkach określonych w ust. 1 mogą być stosowane jedynie środki przymusu bezpośredniego, odpowiadające potrzebie wynikającej z istniejącej sytuacji i niezbędne do osiągnięcia podporządkowania się wydanym poleceniom.

Art. 24. 1. Jeżeli środki przymusu bezpośredniego, o których mowa w art. 23 ust. 1, są niewystarczające, funkcjonariusze Straży Granicznej mają prawo użycia broni palnej:

- 1) w celu odparcia bezpośredniego, bezprawnego zamachu na życie własne lub zdrowie funkcjonariusza lub innej osoby,
- 2) przeciwko osobie, która wezwana do natychmiastowego porzucenia broni lub niebezpiecznego narzędzia nie zastosuje się do tego wezwania, a jej zachowanie wskazuje na bezpośredni zamiar użycia wobec człowieka broni lub niebezpiecznego narzędzia,
- 3) przeciwko osobie, która usiłuje przemocą rozbroić lub obezwładnić funkcjonariusza,
- 4) w celu odparcia bezpośredniego zamachu na obiekty służące obronności państwa lub ważne dla interesów gospodarki narodowej,
- 5) w pościgu za osobą, wobec której użycie broni było dopuszczalne w sytuacjach określonych w pkt 1—4, lub gdy osoba ta jest sprawcą szczególnie niebezpiecznego przestępstwa, a nie można jej zatrzymać w inny sposób,
- 6) w celu udaremnienia ucieczki uprzednio zatrzymanego szczególnie niebezpiecznego przestępcy.

2. Użycie broni palnej nie może mieć na celu pozbawienia życia, powinno następować w sposób wyrządzający możliwie najmniejszą szkodę osobie, przeciwko której użyto broni palnej, a także nie może narażać na niebezpieczeństwo utraty życia lub zdrowia innych osób.

3. Rada Ministrów, w drodze rozporządzenia, określa warunki i sposób użycia środków przymusu bezpośredniego, a także postępowanie przy użyciu broni palnej przez funkcjonariuszy.

Rozdział 6

Użycie środków przymusu w stosunku do statków morskich i powietrznych

Art. 25. 1. Jeżeli statek na morskich wodach wewnętrznych lub na morzu terytorialnym, mimo wezwania, nie zatrzyma się i nie zaniecha działań naruszających przepisy obowiązujące na tych wodach, dowódca jednostki pływającej Straży Granicznej może wydać rozkaz oddania strzału ostrzegawczego w powietrze, następnie zaś strzału przed dziób i za rufę statku. Jeżeli statek mimo to nie zastosuje się do wezwania, dowódca jednostki pływającej może rozkazać otworzyć ogień do tego statku. Te same zasady stosuje się przy pościgu na morzu pełnym.

2. W przypadku ostrzelania jednostki pływającej Straży Granicznej można użyć broni bez ostrzeżenia.

Art. 26. 1. Każdy statek powietrzny znajdujący się w przestrzeni powietrznej Rzeczypospolitej Polskiej jest obowiązany, w trakcie interwencji, wykonywać polecenia przekazywane przez dowódcę wojskowego statku powietrznego, działającego w systemie obrony powietrznej państwa.

2. Dowódca wojskowego statku powietrznego, działający w systemie obrony powietrznej państwa, przekazuje obcemu statkowi powietrznemu polecenia za pośrednictwem

pokładowych środków łączności radiowej na międzynarodowej częstotliwości niebezpieczeństwa lub za pomocą sygnałów wzrokowych ustalonych w porozumieniach międzynarodowych.

Art. 27. 1. Jeżeli cywilny statek powietrzny, przekraczający bez wymaganego zezwolenia granicę państwową lub poruszający się w przestrzeni powietrznej Rzeczypospolitej Polskiej wbrew warunkom określonym w otrzymanym zezwoleniu, nie wykonuje poleceń służby ruchu lotniczego — może zostać wezwany przez dowódcę wojskowego statku powietrznego, działającego w systemie obrony powietrznej, do opuszczenia przestrzeni powietrznej Rzeczypospolitej Polskiej, zmiany kursu lub zmuszony do lądowania na wskazanym lotnisku.

2. Zmuszony do lądowania cywilny statek powietrzny, jego załogę i pasażerów dyżurne służby lotniska lądowania przekazują do dyspozycji Straży Granicznej lub innych właściwych organów.

Art. 28. Minister Obrony Narodowej określa sposób postępowania Wojsk Lotniczych i Obrony Powietrznej w stosunku do obcych, cywilnych i wojskowych statków powietrznych, w tym statków bezzałogowych, przekraczających granicę państwową bez wymaganego zezwolenia.

Rozdział 7

Bandera i znaki rozpoznawcze

Art. 29. Jednostki pływające Straży Granicznej podnoszą jako banderę flagę państwową z godłem Rzeczypospolitej Polskiej, określoną w odrębnych przepisach.

Art. 30. 1. W czasie wykonywania zadań określonych w ustawie jednostki pływające Straży Granicznej podnoszą, niezależnie od bandery, flagę Straży Granicznej.

2. Minister Spraw Wewnętrznych określi wzór flagi Straży Granicznej, okoliczności i warunki jej podnoszenia oraz sposób oznakowania jednostek pływających i statków powietrznych, a także znaki rozpoznawcze używane przez nie w nocy.

Rozdział 8

Służba w Straży Granicznej

Art. 31. Służbę w Straży Granicznej może pełnić obywatel polski, który wykazuje nieskazitelną postawę moralną i patriotyczną, korzystający z pełni praw publicznych, posiadający co najmniej średnie wykształcenie i określone kwalifikacje zawodowe oraz zdolność fizyczną i psychiczną do służby w formacjach uzbrojonych, podległych szczególnej dyscyplinie służbowej, której gotów jest się podporządkować.

Art. 32. 1. Zdolność fizyczną i psychiczną do służby ustalają komisje lekarskie podległe Ministrowi Spraw Wewnętrznych.

2. Minister Spraw Wewnętrznych, w drodze rozporządzenia, określa zasady oceny zdolności fizycznej i psychicznej do służby, a także tryb orzekania o tej zdolności oraz właściwość i tryb postępowania komisji lekarskich w tych sprawach.

Art. 33. 1. Przed podjęciem służby funkcjonariusz Straży Granicznej składa ślubowanie według następującej roty:

„Ja, obywatel Rzeczypospolitej Polskiej, świadom podejmowanych obowiązków funkcjonariusza Straży Granicznej — ślubuję służyć wiernie Narodowi Polskiemu, mając zawsze na względzie interes Państwa Polskiego.

Ślubuję stać nieugięty na straży niepodległości i suwerenności oraz strzec nienaruszalności granicy państwowej Rzeczypospolitej Polskiej, nawet z narażeniem życia.

Ślubuję ściśle przestrzegać zasad Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej i obowiązującego porządku prawnego oraz ofiarnie i sumiennie wykonywać powierzone mi zadania, przestrzegać dyscypliny służbowej, wykonywać rozkazy i polecenia przełożonych, dochować zasad tajemnicy państwowej i służbowej, strzec dobrego imienia służby, honoru i godności, a także przestrzegać zasad etyki funkcjonariusza Straży Granicznej”.

2. Ceremoniał składania ślubowania określa Minister Spraw Wewnętrznych.

Rozdział 9

Przebieg służby

Art. 34. 1. Stosunek służbowy funkcjonariusza powstaje w drodze mianowania na podstawie dobrowolnego zgłoszenia się do służby.

2. Początek służby liczy się od dnia określonego w rozkazie o mianowaniu funkcjonariusza.

3. Mianowanie może nastąpić po odbyciu zasadniczej służby wojskowej albo po przeniesieniu do rezerwy.

4. Warunku określonego w ust. 3 nie stosuje się do kobiet, funkcjonariuszy skierowanych do służby kandydackiej za zgodą organów wojskowych, a także do osób rozpoczynających naukę lub przeszkolenie zawodowe w Centrum Szkolenia Straży Granicznej.

5. Minister Spraw Wewnętrznych, w drodze rozporządzenia, określa rodzaje i wzory legitymacji służbowych i innych dokumentów funkcjonariuszy, organy właściwe do ich wydawania oraz zasady dokonywania wpisu w tych dokumentach.

Art. 35. 1. Osobę zgłaszającą się do podjęcia służby w Straży Granicznej mianuje się funkcjonariuszem w służbie przygotowawczej na okres 3 lat.

2. Po upływie służby przygotowawczej funkcjonariusz zostaje mianowany na stałe.

3. W przypadkach uzasadnionych szczególnymi kwalifikacjami funkcjonariusza Komendant Główny Straży Granicznej, na wniosek komendanta oddziału Straży Granicznej, może skrócić okres służby przygotowawczej funkcjonariusza albo zwolnić go od odbywania tej służby.

4. W razie przerwy w wykonywaniu przez funkcjonariusza obowiązków służbowych, trwającej dłużej niż 3 miesiące, Komendant Główny Straży Granicznej może, na wniosek komendanta oddziału Straży Granicznej, przedłużyć okres jego służby przygotowawczej.

Art. 36. 1. Do mianowania funkcjonariusza na stanowisko służbowe, przenoszenia oraz zwalniania z tych stanowisk właściwi są przełożeni: Komendant Główny Straży Granicznej i komendanci oddziałów Straży Granicznej.

2. Od decyzji, o których mowa w ust. 1, funkcjonariuszowi służy odwołanie do wyższego przełożonego, z wyłączeniem dochodzenia roszczeń na drodze sądowej.

3. Jeżeli decyzję, o której mowa w ust. 1, ustawa zastrzega dla Komendanta Głównego Straży Granicznej, od decyzji takiej służy odwołanie do Ministra Spraw Wewnętrznych.

Art. 37. 1. Czas pełnienia służby funkcjonariusza jest określony wymiarem jego obowiązków, z uwzględnieniem prawa do wypoczynku.

2. Rozkład czasu służby określa Komendant Główny Straży Granicznej.

Art. 38. Komendant Główny Straży Granicznej określa warunki w zakresie wykształcenia i kwalifikacji zawodowych, jakim powinien odpowiadać funkcjonariusz na określonym stanowisku służbowym.

Art. 39. 1. Funkcjonariusz podlega okresowemu opiniowaniu służbowemu.

2. Funkcjonariusza zapoznaje się z opinią służbową w ciągu 14 dni od jej sporządzenia; może on w terminie 14 dni od zapoznania się z opinią wnieść odwołanie do wyższego przełożonego.

3. Zasady okresowego opiniowania funkcjonariuszy i tryb wnoszenia oraz rozpatrywania odwołań od opinii służbowych określa Komendant Główny Straży Granicznej.

Art. 40. 1. Funkcjonariusz może być przeniesiony do pełnienia służby albo delegowany na okres do 6 miesięcy do czasowego pełnienia służby w innej miejscowości z urzędu lub na własną prośbę.

2. Do przenoszenia lub delegowania funkcjonariusza właściwi są:

- 1) Komendant Główny Straży Granicznej w ramach całego państwa,
- 2) komendant oddziału Straży Granicznej w ramach obszaru działania oddziału.

Art. 41. 1. Funkcjonariuszowi można powierzyć pełnienie obowiązków służbowych na innym stanowisku na czas nie przekraczający 12 miesięcy. W takim przypadku uposażenie funkcjonariusza nie może być obniżone.

2. Funkcjonariusza można oddelegować do wykonywania pracy poza resortem spraw wewnętrznych. Warunki i tryb oddelegowania, przyznawania uposażenia oraz innych świadczeń, przysługujących funkcjonariuszowi w czasie oddelegowania, określa Komendant Główny Straży Granicznej.

Art. 42. 1. Funkcjonariusza przenosi się na niższe stanowisko służbowe w razie wymierzenia kary dyscyplinarnej wyznaczenia na niższe stanowisko służbowe.

2. Funkcjonariusza można przenieść na niższe stanowisko służbowe w przypadkach:

- 1) orzeczenia przez komisję lekarską trwałej niezdolności do pełnienia służby na zajmowanym stanowisku, jeżeli nie ma możliwości mianowania go na stanowisko równorzędne,
- 2) nieprzydatności na zajmowanym stanowisku, stwierdzonej w opinii służbowej w okresie służby przygotowawczej,
- 3) niewywiązywania się z obowiązków służbowych na zajmowanym stanowisku, stwierdzonego w okresie służby stałej w dwóch kolejnych opiniach służbowych, między którymi upłynęło co najmniej 6 miesięcy,
- 4) likwidacji zajmowanego stanowiska, jeżeli nie ma możliwości mianowania funkcjonariusza na równorzędne stanowisko.

3. Funkcjonariusza można przenieść na niższe stanowisko służbowe również na jego prośbę.

4. Funkcjonariusz, który nie wyraził zgody na przeniesienie na niższe stanowisko z przyczyn określonych w ust. 2, może być zwolniony ze służby.

Art. 43. 1. Funkcjonariusza zawiesza się w czynnościach służbowych w razie wszczęcia przeciwko niemu postępowania karnego w sprawie o przestępstwo umyślne z oskarżenia publicznego, na czas nie dłuższy niż 3 miesiące.

2. Funkcjonariusza można zawiesić w czynnościach służbowych w razie wszczęcia przeciwko niemu postępowania karnego w sprawie o przestępstwo nieumyślne ścigane z oskarżenia publicznego oraz postępowania dyscyplinarnego, jeżeli jest to celowe z uwagi na dobro postępowania lub dobro służby — na czas nie dłuższy niż 3 miesiące.

3. W szczególnie uzasadnionych przypadkach okres zawieszenia w czynnościach służbowych można przedłużyć do 12 miesięcy.

4. Minister Spraw Wewnętrznych określa tryb zawieszania funkcjonariuszy w czynnościach służbowych przez przełożonych.

Art. 44. Funkcjonariusz może być skierowany z urzędu lub na jego prośbę do komisji lekarskiej, podległej Ministrowi Spraw Wewnętrznych, w celu określenia stanu zdrowia oraz ustalenia zdolności fizycznej i psychicznej do służby, jak również związku poszczególnych schorzeń ze służbą.

Art. 45. 1. Funkcjonariusza zwalnia się ze służby w przypadkach:

- 1) orzeczenia trwałej niezdolności do służby przez komisję lekarską,
- 2) nieprzydatności do służby, stwierdzonej w opinii służbowej w okresie służby przygotowawczej,
- 3) wymierzenia kary dyscyplinarnej wydalenia ze służby,
- 4) skazania prawomocnym wyrokiem sądu za przestępstwo umyślne, ścigane z oskarżenia publicznego.

2. Funkcjonariusza można zwolnić ze służby w przypadkach:

- 1) niewywiązywania się z obowiązków służbowych w okresie odbywania służby stałej, stwierdzonego w 2 kolejnych opiniach, między którymi upłynęło co najmniej 6 miesięcy,
- 2) skazania prawomocnym wyrokiem sądu za przestępstwo inne niż określone w ust. 1 pkt 4,
- 3) powołania do innej służby państwowej, a także objęcia funkcji z wyboru w organach samorządu terytorialnego lub stowarzyszeniach,
- 4) nabycia prawa do emerytury z tytułu osiągnięcia 30 lat wysługi emerytalnej,
- 5) gdy wymaga tego ważny interes służby,
- 6) niewyrażenia zgody na przeniesienie na niższe stanowisko służbowe.

3. Funkcjonariusza zwalnia się ze służby w terminie do 3 miesięcy od chwili zgłoszenia przez niego pisemnego żądania takiego zwolnienia.

Art. 46. W razie uchylecia prawomocnego wyroku skazującego lub prawomocnego orzeczenia o warunkowym umorzeniu postępowania karnego i wydania wyroku uniewinniającego lub orzeczenia o umorzeniu postępowania

karnego albo w razie uchylenia kary dyscyplinarnej wyznaczenia na niższe stanowisko służbowe lub kary wydalenia ze służby — ulegają uchyleniu skutki, jakie wyniknęły dla funkcjonariusza w związku z przeniesieniem na niższe stanowisko lub obniżeniem stopnia. O uchyleniu innych skutków decyduje Komendant Główny Straży Granicznej.

Art. 47. 1. Zwolnienie funkcjonariusza ze służby nie może nastąpić przed upływem 12 miesięcy od dnia zaprzestania służby z powodu choroby, chyba że funkcjonariusz prosi o zwolnienie.

2. Zwolnienie funkcjonariusza ze służby na podstawie art. 45 ust. 1 pkt 3 i 4 i ust. 2 pkt 2 nie może nastąpić przed upływem 3 miesięcy od dnia zaprzestania służby z powodu choroby, chyba że funkcjonariusz prosi o zwolnienie.

3. Zwolnienie funkcjonariusza ze służby na podstawie art. 45 ust. 2 pkt 5 może nastąpić po zasięgnięciu opinii związku zawodowego funkcjonariuszy Straży Granicznej.

Art. 48. 1. Funkcjonariusza-kobiety nie można w okresie ciąży i w czasie urlopu macierzyńskiego zwolnić ze służby, z wyjątkiem przypadków określonych w art. 45 ust. 1 pkt 3 i 4 oraz ust. 2 pkt 2, 3 i 5.

2. W razie zwolnienia funkcjonariusza-kobiety ze służby na podstawie art. 45 ust. 2 pkt 5, przysługuje jej uposażenie do końca urlopu macierzyńskiego.

Art. 49. Funkcjonariuszy zwalnia ze służby Komendant Główny Straży Granicznej.

Art. 50. 1. Funkcjonariusz zwolniony ze służby otrzymuje niezwłocznie świadectwo służby oraz na swój wniosek opinię o służbie.

2. Funkcjonariusz może żądać sprostowania świadectwa służby oraz odwołać się do wyższego przełożonego od opinii o służbie w terminie 7 dni od dnia otrzymania opinii.

3. Szczegółowe dane, które należy podać w świadectwie służby oraz w opinii o służbie, a także tryb wydawania i prostowania świadectw służby oraz odwoływania się od opinii o służbie określa Minister Spraw Wewnętrznych.

Rozdział 10

Korpusy i stopnie funkcjonariuszy Straży Granicznej

Art. 51. W Straży Granicznej obowiązują korpusy i stopnie identyczne z korpusami i stopniami wojskowymi.

Art. 52. 1. Na stopień szeregowego Straży Granicznej mianuje się funkcjonariusza z dniem mianowania na stanowisko służbowe.

2. Na stopnie szeregowych Straży Granicznej oraz na stopnie podoficerskie Straży Granicznej mianują przełożeni posiadający uprawnienia w sprawach osobowych funkcjonariuszy.

Art. 53. 1. Na stopnie chorążych Straży Granicznej mianuje Minister Spraw Wewnętrznych lub upoważniony przez niego przełożony.

2. Na pierwszy stopień oficerski Straży Granicznej oraz na stopień generała Straży Granicznej mianuje Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej na wniosek Ministra Spraw Wewnętrznych. Na pozostałe stopnie oficerskie Straży Granicznej mianuje Minister Spraw Wewnętrznych.

Art. 54. 1. Mianowanie na stopnie podoficerskie Straży Granicznej lub na stopnie chorążych Straży Granicznej jest uzależnione od pozytywnej opinii służbowej i zajmowanego stanowiska służbowego, a ponadto na pierwszy stopień:

- 1) podoficera — od ukończenia szkoły podoficerskiej,
- 2) chorążego — od ukończenia szkoły chorążych.

2. W szczególnie uzasadnionych przypadkach można mianować na pierwszy stopień podoficerski Straży Granicznej lub na stopień chorążego Straży Granicznej funkcjonariusza, mimo niespełnienia warunku, o którym mowa w ust. 1 pkt 1 lub 2.

Art. 55. 1. Na pierwszy stopień oficerski Straży Granicznej może być mianowana osoba, która posiada wykształcenie wyższe i odbyła przeszkolenie specjalistyczne.

2. Minister Spraw Wewnętrznych określa szczegółowe zasady odbywania przeszkolenia specjalistycznego, o którym mowa w ust. 1.

Art. 56. Mianowanie na kolejny wyższy stopień następuje stosownie do zajmowanego stanowiska służbowego, posiadanych kwalifikacji zawodowych oraz w zależności od opinii służbowej. Nadanie tego stopnia nie może jednak nastąpić wcześniej niż po przesłużeniu w stopniu:

kaprała	— roku,
starszego kaprała	— roku,
plutonowego	— 2 lat,
sierżanta	— 2 lat,
starszego sierżanta	— 3 lat,
sierżanta sztabowego	— 3 lat,
młodszy chorążego	— 3 lat,
chorążego	— 4 lat,
starszego chorążego	— 5 lat,
chorążego sztabowego	— 5 lat,
podporucznika	— 3 lat,
porucznika	— 4 lat,
kapitana	— 5 lat,
majora	— 4 lat,
podpułkownika	— 4 lat.

Art. 57. 1. W przypadkach zasługujących na szczególne uwzględnienie funkcjonariusza posiadającego pozytywną opinię służbową oraz szczególne kwalifikacje zawodowe lub umiejętności do pełnienia służby na odpowiednim stanowisku służbowym można mianować na wyższy stopień mimo niespełnienia innych warunków wymaganych do mianowania na ten stopień albo przed upływem ustalonych okresów.

2. Funkcjonariusza zwalnianego ze służby można mianować na kolejny wyższy stopień za szczególne zasługi w ochronie granicy państwowej.

Art. 58. 1. Stopnie podoficerów, chorążych, oficerów i generałów są dożywotnie.

2. Funkcjonariusze zwolnieni ze służby mogą używać posiadanych stopni, o których mowa w art. 52 i 53, z dodatkami określania:

- 1) „rezerwy”, jeżeli funkcjonariusz podlega obowiązkowi służby wojskowej i został uznany za zdolnego do tej służby,
- 2) „w stanie spoczynku”, jeżeli funkcjonariusz nie podlega obowiązkowi służby wojskowej.

3. Utrata stopnia wymienionego w art. 52 i 53 następuje w razie:

- 1) utraty obywatelstwa polskiego lub

- 2) skazania prawomocnym wyrokiem sądu na karę dodatkową pozbawienia praw publicznych albo
- 3) skazania prawomocnym wyrokiem sądu na karę pozbawienia wolności za przestępstwo popełnione z niskich pobudek.

Art. 59. O pozbawieniu lub obniżeniu stopnia, z wyłączeniem przypadków określonych w art. 58 ust. 3, orzeka przełożony właściwy do mianowania na ten stopień. O pozbawieniu stopnia podporucznika orzeka Minister Spraw Wewnętrznych, a o pozbawieniu stopnia generała decyduje Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej na wniosek Ministra Spraw Wewnętrznych.

Art. 60. 1. Funkcjonariuszowi przywraca się stopień w razie uchylecia:

- 1) prawomocnego skazania na karę dodatkową pozbawienia praw publicznych lub
- 2) prawomocnego skazania na karę pozbawienia wolności za przestępstwo popełnione z niskich pobudek albo
- 3) decyzji, na której podstawie nastąpiło pozbawienie stopnia, albo
- 4) kary dyscyplinarnej obniżenia stopnia.

2. O przywróceniu stopnia orzeka przełożony właściwy do mianowania na stopień; o przywróceniu stopnia podporucznika Straży Granicznej orzeka Minister Spraw Wewnętrznych; stopień generała Straży Granicznej przywraca Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej na wniosek Ministra Spraw Wewnętrznych.

Art. 61. 1. Osobę przyjmowaną do służby i posiadającą stopień wojskowy lub policyjny mianuje się na stopień obowiązujący w Straży Granicznej, równorzędny z posiadającym stopniem.

2. Przy przyjmowaniu do służby osoby posiadającej stopień wojskowy podporucznika lub stopień policyjny podkomisarza, na stopień podporucznika Straży Granicznej mianuje Minister Spraw Wewnętrznych.

Art. 62. Minister Spraw Wewnętrznych ustala szczegółowy tryb mianowania funkcjonariuszy na stopnie.

Rozdział 11

Obowiązki i prawa funkcjonariusza Straży Granicznej

Art. 63. 1. Funkcjonariusz jest obowiązany dochować obowiązków wynikających z roty złożonego ślubowania.

2. Funkcjonariusz obowiązany jest odmówić wykonania rozkazu lub polecenia, jeśli wykonanie rozkazu lub polecenia łączyłoby się z popełnieniem przestępstwa.

3. O odmowie wykonania rozkazu lub polecenia, o którym mowa w ust. 2, funkcjonariusz powinien zameldować Komendantowi Głównemu Straży Granicznej z pominięciem drogi służbowej.

Art. 64. 1. Przełożony funkcjonariusza nie będącego w stanie wykonać w wyznaczonym terminie lub zakresie polecenia sądu lub prokuratora, o którym mowa w art. 9 ust. 1, jest obowiązany wystąpić z wnioskiem o przedłużeniu terminu, zmianę lub uchylenie polecenia.

2. W wypadku nie usprawiedliwionego niewykonania polecenia w wyznaczonym terminie lub zakresie na żądanie

sądu lub prokuratora przełożony funkcjonariusza wszczyna przeciwko niemu postępowanie dyscyplinarne. O wyniku tego postępowania zawiadamia się odpowiednio sąd lub prokuratora.

Art. 65. 1. Funkcjonariusz otrzymuje bezpłatnie umundurowanie.

2. Funkcjonariusze noszą umundurowanie typu wojskowego. Na okrągłej czapce garnizonowej funkcjonariusze noszą otok koloru zielonego, a na prawym rękawie umundurowania — emblemat Straży Granicznej.

3. Funkcjonariusze noszą ordery, odznaczenia i odznaki według zasad obowiązujących w Wojsku Polskim.

4. Wysokość i warunki przyznawania równoważnika pieniężnego w zamian za umundurowanie określa Minister Spraw Wewnętrznych w porozumieniu z Ministrem Finansów.

5. Funkcjonariusz mianowany na okres służby przygotowawczej zwraca w przypadku zwolnienia go ze służby umundurowanie, którego okres zużycia nie upłynął, lub odpowiednią część równoważnika pieniężnego.

6. Funkcjonariusz w czasie służby jest obowiązany do noszenia przepisowego umundurowania i wyposażenia.

7. Komendant Główny Straży Granicznej określa przypadki, w których funkcjonariusz w czasie wykonywania obowiązków służbowych nie ma obowiązku noszenia umundurowania.

8. Komendant Główny Straży Granicznej może wprowadzać umundurowanie specjalistyczne dostosowane do warunków pełnienia służby.

9. Minister Spraw Wewnętrznych określa wzory i normy umundurowania oraz wzory odznak i emblematów.

Art. 66. Przy wykonywaniu czynności służbowych nie umundurowany funkcjonariusz obowiązany jest na żądanie obywatela okazać legitymację służbową w taki sposób, aby zainteresowany miał możliwość odczytać i zanotować numer legitymacji i organ, który ją wydał, oraz nazwisko funkcjonariusza.

Art. 67. Funkcjonariusz nie może bez zezwolenia przełożonego podejmować zajęcia zarobkowego poza służbą.

Art. 68. 1. Funkcjonariusz nie może być członkiem partii politycznych.

2. Z chwilą przyjęcia funkcjonariusza do służby ustaje jego dotychczasowe członkostwo w partii politycznej.

3. Funkcjonariusz jest obowiązany poinformować przełożonego o przynależności do stowarzyszeń krajowych, działających poza służbą.

4. Przynależność do organizacji lub stowarzyszeń zagranicznych albo międzynarodowych wymaga zezwolenia Ministra Spraw Wewnętrznych lub upoważnionego przez niego przełożonego.

Art. 69. Funkcjonariusz obowiązany jest powiadomić swego bezpośredniego przełożonego o planowanym wyjeździe zagranicznym.

Art. 70. 1. Funkcjonariusz zwolniony ze służby na podstawie art. 45 ust. 1 pkt 3 i 4, ust. 2 pkt 2 i ust. 3 przed upływem 10 lat od ukończenia nauki w wyższych szkołach

podległych Ministrowi Spraw Wewnętrznych lub nauki w innych szkołach wyższych, której koszty zostały pokryte ze środków Ministerstwa Spraw Wewnętrznych, jest obowiązany zwrócić odpowiednio zrewaloryzowaną kwotę stanowiącą równowartość kosztów wyżywienia i umundurowania otrzymanych w czasie nauki.

2. Minister Spraw Wewnętrznych określa koszty, o których mowa w ust. 1, zasady ich zwracania oraz przypadki zwolnienia z obowiązku zwrotu tych kosztów.

Art. 71. Funkcjonariusz w związku z pełnieniem obowiązków służbowych korzysta z ochrony przewidzianej w Kodeksie karnym dla funkcjonariuszy publicznych.

Art. 72. 1. Funkcjonariusze mogą zrzeszać się w związku zawodowym funkcjonariuszy Straży Granicznej.

2. Przepisy ustawy o związkach zawodowych stosuje się odpowiednio z zastrzeżeniem, że w Straży Granicznej może działać tylko jeden związek zawodowy i związek ten nie ma prawa do strajku.

3. Szczegółowe zasady współdziałania związku zawodowego funkcjonariuszy Straży Granicznej z Ministrem Spraw Wewnętrznych i Komendantem Głównym Straży Granicznej określi statut tego związku zarejestrowany w sądzie.

Art. 73. Funkcjonariusz, który w związku ze służbą doznał uszczerbku na zdrowiu lub poniósł szkodę w mieniu, otrzymuje odszkodowanie w trybie i na zasadach określonych dla funkcjonariuszy policji. W razie śmierci funkcjonariusza w związku ze służbą, odszkodowanie otrzymują pozostali po nim członkowie rodziny.

Art. 74. 1. Funkcjonariusz po 15 latach służby nabywa prawo do emerytury policyjnej.

2. Funkcjonariuszom służby stałej pełniącym służbę w strażnicach, granicznych placówkach kontrolnych oraz w składzie etatowych załóg jednostek pływających Straży Granicznej zalicza się do wysługi emerytalnej za 1 rok służby półtora roku wysługi.

3. Funkcjonariusz, który stał się inwalidą, jest uprawniony do policyjnej renty inwalidzkiej.

4. Członkowie rodzin po zmarłych funkcjonariuszach Straży Granicznej są uprawnieni do renty rodzinnej.

5. Zasady przyznawania świadczeń określonych w ust. 1—4 normują przepisy o zaopatrzeniu emerytalnym funkcjonariuszy Policji oraz ich rodzin.

Art. 75. 1. Funkcjonariusze otrzymują uzbrojenie i wyposażenie specjalne.

2. Minister Spraw Wewnętrznych określa normy uzbrojenia.

3. Komendant Główny Straży Granicznej określa zasady przyznawania i korzystania z wyposażenia specjalnego.

Art. 76. Minister Spraw Wewnętrznych określa przypadki, w których funkcjonariusz otrzymuje wyżywienie, oraz normy wyżywienia. Przypadki otrzymywania i wysokość równoważnika pieniężnego w zamian za wyżywienie ustala Minister Spraw Wewnętrznych w porozumieniu z Ministrem Finansów.

Art. 77. 1. Funkcjonariuszowi i członkom jego rodziny przysługuje prawo przejazdu na koszt Ministerstwa Spraw

Wewnętrznych państwowymi środkami komunikacji raz w roku do jednej z obranych przez siebie miejscowości w kraju i z powrotem, na warunkach określonych przez Ministra Spraw Wewnętrznych.

2. W razie niewykorzystania przysługującego przejazdu, osoba uprawniona otrzymuje zryczałtowany równoważnik pieniężny na warunkach określonych przez Ministra Spraw Wewnętrznych.

3. Osobom, o których mowa w ust. 1, mogą być przyznawane także inne świadczenia socjalne i bytowe, których rodzaj i zakres ustala Minister Spraw Wewnętrznych w porozumieniu z Ministrem Pracy i Polityki Socjalnej.

Art. 78. Funkcjonariuszowi oraz jego małżonkowi przysługuje prawo do ulgi przy przejazdach państwowymi środkami komunikacji w zakresie i na warunkach określonych, w drodze rozporządzenia, przez Ministra Transportu i Gospodarki Morskiej w porozumieniu z Ministrem Spraw Wewnętrznych.

Art. 79. 1. Funkcjonariuszowi i członkom jego rodziny przysługuje prawo do bezpłatnych świadczeń służby zdrowia resortu spraw wewnętrznych.

2. Funkcjonariusz i członkowie jego rodziny mogą również korzystać z bezpłatnych świadczeń leczniczych zakładów społecznej służby zdrowia w zakresie i na warunkach określonych, w drodze rozporządzenia, przez Ministrów Zdrowia i Opieki Społecznej oraz Spraw Wewnętrznych lub świadczeń leczniczych innych zakładów służby zdrowia na warunkach określonych przez Ministra Spraw Wewnętrznych w porozumieniu z zainteresowanymi ministrami.

3. Świadczenia, o których mowa w ust. 1 i 2, przysługują również osobom uprawnionym do zaopatrzenia emerytalnego na zasadach określonych w przepisach o zaopatrzeniu emerytalnym funkcjonariuszy Policji oraz ich rodzin lub o zaopatrzeniu emerytalnym żołnierzy zawodowych oraz ich rodzin.

Art. 80. 1. Funkcjonariuszowi, który nabył prawo do policyjnej lub wojskowej renty z tytułu inwalidztwa nie pozostającego w związku ze służbą, oraz uprawnionym członkom jego rodziny, a także osobom uprawnionym do renty rodzinnej po funkcjonariuszu, którego śmierć nie zostaje w związku ze służbą, przysługuje prawo do bezpłatnych świadczeń leczniczych zakładów społecznej służby zdrowia.

2. Funkcjonariuszowi zwolnionemu ze służby, który nie nabył uprawnień do zaopatrzenia emerytalnego określonego w przepisach o zaopatrzeniu emerytalnym funkcjonariuszy Policji oraz ich rodzin lub o zaopatrzeniu emerytalnym żołnierzy zawodowych, a także członkom jego rodziny przysługuje prawo do świadczeń leczniczych zakładów społecznej służby zdrowia w zakresie i na warunkach przewidzianych dla pracowników, z którymi stosunek pracy został rozwiązany.

Art. 81. Za członków rodziny funkcjonariusza uprawnionych do świadczeń przewidzianych w art. 77, 79 i 80 uważa się małżonka i dzieci, na które przysługuje dodatek rodzinny.

Art. 82. Okres służby funkcjonariusza traktuje się jako pracę w szczególnym charakterze, w rozumieniu przepisów o zaopatrzeniu emerytalnym pracowników i ich rodzin.

Art. 83. Funkcjonariuszowi-kobiecie przysługują szczególne uprawnienia przewidziane dla pracownic według przepisów prawa pracy, jeżeli przepisy niniejszej ustawy nie stanowią inaczej.

Art. 84. 1. Funkcjonariuszowi, który podjął pracę w ciągu roku od dnia zwolnienia ze służby, a jeżeli pełnił służbę przygotowawczą — w ciągu 3 miesięcy od tego dnia, okres służby wlicza się do okresu zatrudnienia w zakresie wszelkich uprawnień wynikających z prawa pracy.

2. Przepis ust. 1 nie ma zastosowania, jeżeli przepisy prawa pracy przewidują, że upływ okresów, o których mowa w ust. 1, nie stanowi przeszkody do korzystania przez pracownika z określonych świadczeń.

3. Jeżeli funkcjonariusz nie może podjąć zatrudnienia w czasie określonym w ust. 1 ze względu na chorobę powodującą niezdolność do pracy lub inwalidztwo, zachowuje uprawnienia określone w ust. 1 w razie podjęcia zatrudnienia w ciągu 3 miesięcy od dnia ustania niezdolności do pracy lub inwalidztwa.

4. Przepisów ust. 1 i 2 nie stosuje się do funkcjonariuszy zwolnionych ze służby w razie skazania prawomocnym wyrokiem sądu lub ukarania karą dyscyplinarną wydalenia ze służby.

Art. 85. Minister Spraw Wewnętrznych w granicach ustalonych ustawą określa szczegółowo sposób pełnienia i przebieg służby oraz prawa i obowiązki funkcjonariuszy.

Art. 86. 1. Funkcjonariuszom przysługuje prawo do corocznego płatnego urlopu wypoczynkowego w wymiarze 30 dni kalendarzowych.

2. Funkcjonariusz uzyskuje prawo do pierwszego urlopu po roku służby.

Art. 87. 1. Z ważnych względów służbowych funkcjonariusza można odwołać z urlopu wypoczynkowego, a także wstrzymać mu udzielenie urlopu w całości lub w części. Termin urlopu może być także przesunięty na wniosek funkcjonariusza umotywowany ważnymi względami.

2. Funkcjonariuszowi odwołanemu z urlopu przysługuje zwrot kosztów przejazdu spowodowanych odwołaniem, według norm ustalonych w przepisach o należnościach służbowych w przypadkach przeniesienia lub delegowania, jak również innych kosztów, które określa Minister Spraw Wewnętrznych.

3. Odwołanie funkcjonariusza z urlopu ze względów służbowych wymaga zgody przełożonego.

4. Funkcjonariuszowi, który nie wykorzystał urlopu w danym roku kalendarzowym, urlopu tego należy udzielić w ciągu pierwszych 3 miesięcy następnego roku.

Art. 88. Minister Spraw Wewnętrznych może wprowadzić płatne urlopy dodatkowe w wymiarze do 15 dni kalendarzowych rocznie dla funkcjonariuszy, którzy pełnią służbę w warunkach szczególnie uciążliwych i szkodliwych dla zdrowia albo osiągnęli określony wiek lub staż służby, albo gdy jest to uzasadnione szczególnymi właściwościami służby.

Art. 89. Funkcjonariuszowi można udzielić płatnego urlopu zdrowotnego lub okolicznościowego, a także urlopu bezpłatnego z ważnych przyczyn.

Art. 90. Minister Spraw Wewnętrznych, w porozumieniu z Ministrem Pracy i Polityki Socjalnej, określa szczegółowe zasady udzielania funkcjonariuszom urlopów, tryb postępowania w tych sprawach, a także wymiar urlopów, o których mowa w art. 88 i 89.

Art. 91. Funkcjonariuszowi, który wzorowo wykonuje obowiązki, przejawia inicjatywę w służbie i doskonali kwalifikacje zawodowe, mogą być udzielane wyróżnienia:

- 1) pochwała,
- 2) pochwała w rozkazie,
- 3) nagroda pieniężna lub rzeczowa,
- 4) krótkoterminowy urlop,
- 5) przyznanie odznaki resortowej,
- 6) przedstawienie do odznaczenia państwowego,
- 7) przedterminowe mianowanie na wyższy stopień,
- 8) mianowanie na wyższe stanowisko służbowe.

Rozdział 12

Mieszkania funkcjonariuszy Straży Granicznej

Art. 92. 1. Funkcjonariuszowi w służbie stałej przysługuje prawo do lokalu mieszkalnego w miejscowości, w której pełni służbę, lub w miejscowości pobliskiej, z uwzględnieniem liczby członków rodziny oraz ich uprawnień wynikających z przepisów odrębnych.

2. Funkcjonariusz w służbie przygotowawczej może otrzymać tymczasową kwatery.

Art. 93. Członkami rodziny funkcjonariusza, których uwzględnia się przy przydziale lokalu mieszkalnego, są pozostający z funkcjonariuszem we wspólnym gospodarstwie domowym:

- 1) małżonek,
- 2) dzieci (własne, przysposobione lub przyjęte na wychowanie w ramach rodziny zastępczej) pozostające na jego utrzymaniu, nie dłużej jednak niż do ukończenia przez nie 25 lat życia,
- 3) rodzice funkcjonariusza i jego małżonka będący na jego wyłącznym utrzymaniu lub jeżeli ze względu na wiek albo inwalidztwo, albo inne okoliczności są niezdolni do wykonywania zatrudnienia; za rodziców uważa się również ojczyma i macochę oraz osoby przysposabiające.

Art. 94. Na lokale mieszkalne dla funkcjonariuszy przeznaczają się lokale będące w dyspozycji Ministra Spraw Wewnętrznych lub podległych mu organów, uzyskane w wyniku ich działalności inwestycyjnej albo od terenowych organów administracji rządowej, organów samorządu terytorialnego lub zakładów pracy, a także zwolnione przez osoby, które uzyskały decyzje o przydziale z jednostek podległych Ministrowi Spraw Wewnętrznych.

Art. 95. 1. Funkcjonariuszowi przysługuje równowaznik pieniężny za remont zajmowanego lokalu mieszkalnego, z uwzględnieniem liczby członków rodziny oraz ich uprawnień wynikających z przepisów odrębnych.

2. Szczegółowe zasady wypłacania równowaznika, o którym mowa w ust. 1, oraz jego wysokość określa Minister Spraw Wewnętrznych w porozumieniu z Ministrem Finansów.

Art. 96. 1. Funkcjonariuszowi przysługuje równownik pieniężny, jeżeli on sam lub członkowie jego rodziny nie posiadają lokalu mieszkalnego w miejscu pełnienia służby lub w miejscowości pobliskiej.

2. Wysokość oraz szczegółowe zasady przyznawania i wypłaty równownika pieniężnego, o którym mowa w ust. 1, określa Minister Spraw Wewnętrznych w porozumieniu z Ministrem Finansów.

Art. 97. Funkcjonariuszowi, który zajmuje lokal mieszkalny w miejscowości pobliskiej miejsca pełnienia służby, przysługuje zwrot kosztów dojazdu do miejsca pełnienia służby w wysokości ceny biletów za przejazd koleją lub autobusami.

Art. 98. 1. Funkcjonariuszowi, który nie otrzymał lokalu mieszkalnego na podstawie decyzji administracyjnej o przydziale, przysługuje pomoc finansowa na uzyskanie lokalu mieszkalnego w spółdzielni mieszkaniowej albo domu jednorodzinnego lub lokalu mieszkalnego stanowiącego odrębną nieruchomość.

2. Minister Spraw Wewnętrznych określa zasady przyznawania i wysokość pomocy finansowej, o której mowa w ust. 1.

Art. 99. Lokalu mieszkalnego na podstawie decyzji administracyjnej nie przydziela się funkcjonariuszowi:

- 1) w razie skorzystania z pomocy finansowej z funduszu mieszkaniowego,
- 2) posiadającemu w miejscowości, w której pełni służbę, lub w miejscowości pobliskiej lokal mieszkalny odpowiadający co najmniej przysługującej mu powierzchni mieszkalnej albo dom jednorodzinny lub dom mieszkalno-pensjonatowy,
- 3) którego małżonek posiada lokal mieszkalny lub dom określony w pkt 2,
- 4) w razie zbycia przez niego lub jego małżonka własnościowego prawa do spółdzielczego lokalu mieszkalnego stanowiącego odrębną nieruchomość albo domu, o którym mowa w pkt 2, z wyjątkiem przypadków określonych na podstawie art. 100 ust. 3.

Art. 100. 1. Funkcjonariuszowi przeniesionemu do służby w innej miejscowości, który w poprzednim miejscu pełnienia służby posiada lokal mieszkalny, dom jednorodzinny lub dom mieszkalno-pensjonatowy, może być przydzielony lokal mieszkalny na podstawie decyzji administracyjnej w nowym miejscu pełnienia służby, jeżeli:

- 1) zwolni zajmowany lokal mieszkalny lub dom albo
- 2) zwróci pomoc finansową przyznaną:
  - a) na wkład mieszkaniowy lub wkład budowlany w wysokości zwaloryzowanej przez spółdzielnię,
  - b) na spłatę innych należności — w wysokości przyznanej.

2. Funkcjonariuszowi, który skorzystał z pomocy finansowej z funduszu mieszkaniowego, może być przydzielony lokal mieszkalny na podstawie decyzji administracyjnej, jeżeli zwolni zajmowany lokal mieszkalny lub dom, o którym mowa w ust. 1, oraz zwróci pomoc finansową na zasadach określonych w tym przepisie.

3. Tryb przydzielania lokalu mieszkalnego w przypadkach, o których mowa w ust. 1 i 2, szczegółowe zasady zwracania udzielonej pomocy finansowej oraz zasady zwal-

niania zajmowanych lokali mieszkalnych lub domów określonych w ust. 1 ustala Minister Spraw Wewnętrznych.

4. Funkcjonariuszowi przeniesionemu do służby w innej miejscowości, który w poprzednim miejscu pełnienia służby nie zwolnił zajmowanego lokalu mieszkalnego lub domu, o którym mowa w ust. 1, można przydzielić tymczasową kwaterę według przysługujących mu norm, bez uwzględnienia zamieszkałych z nim członków rodziny.

5. Funkcjonariusz delegowany do czasowego pełnienia służby w innej miejscowości otrzymuje tymczasową kwaterę. Koszt zakwaterowania pokrywa się ze środków Straży Granicznej.

Art. 101. 1. Minister Spraw Wewnętrznych, w porozumieniu z Ministrem Gospodarki Przestrzennej i Budownictwa, określa szczegółowe zasady przydziału i opróżniania oraz normy zaludnienia lokali mieszkalnych, o których mowa w art. 94, a także szczegółowe zasady przydziału i opróżniania tymczasowych kwater.

2. Minister Spraw Wewnętrznych, w porozumieniu z Ministrem Gospodarki Przestrzennej i Budownictwa oraz z Ministrem Finansów, określa wysokość czynszu najmu lokali mieszkalnych będących w administracji organów podległych Ministrowi Spraw Wewnętrznych, a także zasady zwrotu różnicy w opłatach czynszowych za inne lokale mieszkalne, za które funkcjonariusz jest obowiązany opłacać czynsz.

3. Dodatkowe normy zaludnienia określone na podstawie ust. 1, związane z zajmowanym stanowiskiem służbowym lub posiadany stopień, stosuje się również przy przydziałach funkcjonariuszom innych lokali mieszkalnych niż wymienione w art. 94.

Art. 102. Funkcjonariusz zwolniony ze służby, który nie posiada prawa do lokalu mieszkalnego na warunkach określonych w przepisach o zaopatrzeniu emerytalnym funkcjonariuszy Policji oraz ich rodzin lub żołnierzy zawodowych oraz ich rodzin, zachowuje prawo do przydzielonego lokalu mieszkalnego według norm powszechnie obowiązujących lub może być przeniesiony do zamiennego lokalu mieszkalnego.

Rozdział 13

Uposażenie i inne świadczenia pieniężne funkcjonariuszy Straży Granicznej

Art. 103. 1. Prawo do uposażenia powstaje z dniem mianowania funkcjonariusza na stanowisko służbowe.

2. Z tytułu służby funkcjonariusz otrzymuje jedno uposażenie i inne świadczenia pieniężne określone w ustawie, wolne od podatku od wynagrodzeń.

3. Uposażenie funkcjonariuszy wzrasta w stopniu nie mniejszym niż przeciętne wynagrodzenie pracowników w sferze produkcji materialnej.

4. Rada Ministrów ustala corocznie wysokość środków przeznaczonych na wzrost uposażeń funkcjonariuszy.

Art. 104. Uposażenie funkcjonariusza składa się z uposażenia zasadniczego i dodatków do uposażenia.

Art. 105. 1. Minister Spraw Wewnętrznych, w porozumieniu z Ministrem Pracy i Polityki Socjalnej, określa uposażenie zasadnicze dla typowych stanowisk służbowych oraz wzrost uposażenia zasadniczego z tytułu wysługi lat.

2. Minister Spraw Wewnętrznych ustala pośrednie stawki uposażenia zasadniczego dla stanowisk nietypowych, w granicach stawek określonych dla stanowisk typowych.

Art. 106. Minister Spraw Wewnętrznych określa zasady i tryb zaliczania okresów służby i pracy do wysługi lat, uwzględnianej przy ustalaniu wzrostu uposażenia zasadniczego.

Art. 107. 1. Funkcjonariusz przeniesiony na stanowisko służbowe zaszerogowane do niższej grupy uposażenia zasadniczego zachowuje prawo do stawki uposażenia pobieranego na poprzednio zajmowanym stanowisku, do czasu uzyskania wyższej stawki uposażenia według stanowiska służbowego.

2. Minister Spraw Wewnętrznych, w przypadkach szczególnie uzasadnionych, może zezwolić na zachowanie przez funkcjonariusza przeniesionego na stanowisko służbowe, zaszerogowane do niższej grupy uposażenia zasadniczego, prawa do zaszerogowania należnego na poprzednio zajmowanym stanowisku, z *jednoczesnym zachowaniem stopnia związanego z tym stanowiskiem.*

3. Przepisu ust. 1 nie stosuje się do funkcjonariuszy przeniesionych na niższe stanowisko służbowe na podstawie art. 42 ust. 1 lub ust. 2 pkt 2 i 3 oraz funkcjonariuszy przeniesionych na własną prośbę.

Art. 108. 1. Funkcjonariusze otrzymują następujące dodatki do uposażenia:

- 1) dodatek za stopień,
- 2) dodatek służbowy,
- 3) dodatki uzasadnione szczególnymi właściwościami, kwalifikacjami, warunkami albo miejscem pełnienia służby,
- 4) dodatek rodzinny.

2. Dodatkami do uposażenia o charakterze stałym są dodatki ustalone w stawkach miesięcznych.

3. Szczegółowe zasady otrzymywania dodatków do uposażenia, o których mowa w ust. 1, oraz ich wysokość określa Minister Spraw Wewnętrznych w porozumieniu z Ministrem Pracy i Polityki Socjalnej.

Art. 109. Uposażenie zasadnicze i dodatki do uposażenia o charakterze stałym są płatne miesięcznie z góry. Minister Spraw Wewnętrznych może określić, które dodatki o charakterze stałym są płatne z dołu.

Art. 110. 1. Zmiana uposażenia następuje z dniem zaistnienia okoliczności uzasadniających tę zmianę.

2. Jeżeli prawo do uposażenia powstało lub zmiana uposażenia nastąpiła w ciągu miesiąca, uposażenie na czas do końca miesiąca oblicza się w wysokości 1/30 części miesięcznego uposażenia za każdy dzień, gdy przepisy szczególne nie stanowią inaczej.

3. Prawo do uposażenia wygasa z ostatnim dniem miesiąca, w którym nastąpiło zwolnienie funkcjonariusza ze służby lub zaistniały inne okoliczności uzasadniające wygaśnięcie tego prawa.

Art. 111. 1. Roszczenia z tytułu prawa do uposażenia i innych świadczeń oraz należności pieniężnych ulegają przedawnieniu z upływem 3 lat od dnia, w którym roszczenie stało się wymagalne.

2. Organ właściwy do rozpatrywania roszczeń może nie uwzględnić przedawnienia, jeżeli opóźnienie w dochodzeniu roszczenia jest usprawiedliwione wyjątkowymi okolicznościami.

3. Bieg przedawnienia roszczenia z tytułu uposażenia i innych świadczeń oraz należności pieniężnych przerywa:

- 1) każda czynność przed kierownikiem jednostki organizacyjnej podległej Ministrowi Spraw Wewnętrznych, właściwym do rozpatrywania roszczeń, podjęta bezpośrednio w celu dochodzenia lub ustalenia albo zaspokojenia roszczenia,
- 2) uznanie roszczenia.

Art. 112. 1. Funkcjonariuszowi przysługują następujące świadczenia pieniężne:

- 1) zasiłek na zagospodarowanie,
- 2) nagrody roczne,
- 3) nagrody jubileuszowe,
- 4) dodatkowe wynagrodzenie za wykonywanie powierzonych zadań wykraczających poza obowiązki służbowe,
- 5) należności za podróże służbowe i przeniesienia,
- 6) świadczenia związane ze zwolnieniem ze służby.

2. W razie śmierci funkcjonariusza lub członka jego rodziny, przysługują:

- 1) zasiłek pogrzebowy,
- 2) odprawa pośmiertna.

3. Funkcjonariusz może otrzymywać nagrody i zapomogi.

Art. 113. Funkcjonariuszowi, w związku z mianowaniem na stałe, przysługuje zasiłek na zagospodarowanie w wysokości jednomiesięcznego uposażenia zasadniczego wraz z dodatkami o charakterze stałym, należnymi w dniu mianowania na stałe.

Art. 114. 1. Funkcjonariuszowi mogą być przyznane nagrody i zapomogi w wysokości i na warunkach określonych przez Ministra Spraw Wewnętrznych.

2. Wysokość funduszu na nagrody i zapomogi dla funkcjonariuszy ustala Rada Ministrów.

Art. 115. Rada Ministrów określa zasady przyznawania funkcjonariuszom nagród jubileuszowych.

Art. 116. 1. Za wykonywanie powierzonych zadań wykraczających poza obowiązki służbowe funkcjonariusz może otrzymać dodatkowe wynagrodzenie na warunkach określonych przez Ministra Spraw Wewnętrznych.

2. Wynagrodzenie za dokonane przez funkcjonariuszy wynalazki, udoskonalenia techniczne i usprawnienia normują odrębne przepisy.

Art. 117. W razie przeniesienia do pełnienia służby do innej miejscowości albo delegowania do czasowego pełnienia służby, funkcjonariuszowi przysługują należności z tytułu podróży służbowych na obszarze kraju i przeniesień w wysokości i na warunkach określonych przez Ministra Spraw Wewnętrznych w porozumieniu z Ministrem Pracy i Polityki Socjalnej.

Art. 118. 1. Funkcjonariusz zwolniony ze służby na podstawie art. 42 ust. 4 i art. 45 ust. 1 pkt 1 i 2 oraz ust. 2 pkt 1 i 3—5 oraz ust. 3 otrzymuje:

- 1) odprawę,
- 2) ekwiwalent pieniężny za urlop wypoczynkowy nie wykorzystany w roku zwolnienia ze służby oraz za urlopy zaległe,
- 3) zryczałtowany ekwiwalent pieniężny za nie wykorzystany w danym roku przejazd, ze środków Ministerstwa Spraw Wewnętrznych,
- 4) zwrot kosztów przejazdu do obranego miejsca zamieszkania dla siebie, małżonka oraz dzieci pozostających na jego utrzymaniu oraz zwrot kosztów przewozu urządzenia domowego według zasad obowiązujących przy przeniesieniach służbowych.

2. Funkcjonariusz zwolniony na podstawie art. 45 ust. 1 pkt 3 otrzymuje 50% odprawy oraz ekwiwalent pieniężny za urlopy wypoczynkowe nie wykorzystane w latach poprzedzających rok zwolnienia ze służby.

3. Minister Spraw Wewnętrznych lub upoważniony przez niego przełożony może w przypadkach zasługujących na szczególne uwzględnienie przyznać, z uwagi na uzasadnione potrzeby rodziny funkcjonariusza, odprawę w wysokości nie przekraczającej 50% w razie zwolnienia go ze służby na podstawie art. 45 ust. 1 pkt 4 i ust. 2 pkt 2.

Art. 119. 1. Wysokość odprawy dla funkcjonariusza w służbie stałej równa się wysokości trzymiesięcznego uposażenia zasadniczego wraz z dodatkami o charakterze stałym, należnymi na ostatnio zajmowanym stanowisku służbowym. Odprawa ulega zwiększeniu o 20% uposażenia zasadniczego wraz z dodatkami o charakterze stałym za każdy dalszy pełny rok wysługi ponad 5 lat nieprzerwanej służby, aż do wysokości sześciomiesięcznego zasadniczego uposażenia wraz z dodatkami o charakterze stałym. Okres służby przekraczający 6 miesięcy liczy się jako pełny rok.

2. Przy ustalaniu wysokości odprawy uwzględnia się również okres nieprzerwanej zawodowej służby wojskowej, jeżeli bezpośrednio po zwolnieniu z tej służby żołnierz został przyjęty do służby w Straży Granicznej i nie otrzymał odprawy z tytułu poprzednio pełnionej służby.

3. Przepis ust. 2 stosuje się odpowiednio w przypadku podjęcia służby w Straży Granicznej po zwolnieniu ze służby w innych służbach, w których przysługują świadczenia tego rodzaju.

4. Wysokość odprawy dla funkcjonariusza w służbie przygotowawczej równa się wysokości jednomiesięcznego uposażenia zasadniczego wraz z dodatkami o charakterze stałym, należnymi na ostatnio zajmowanym stanowisku służbowym.

Art. 120. 1. W razie śmierci funkcjonariusza, pozostałej po nim rodzinie przysługuje odprawa pośmiertna w takiej wysokości, w jakiej przysługiwałaby temu funkcjonariuszowi odprawa, gdyby był zwolniony ze służby, oraz świadczenia określone w art. 118 ust. 1 pkt 2—4.

2. Świadczenia, o których mowa w ust. 1, przysługują małżonkowi funkcjonariusza, który pozostawał z nim we wspólności małżeńskiej, a w dalszej kolejności dzieciom oraz rodzicom, jeżeli w dniu śmierci funkcjonariusza spełniali warunki do uzyskania renty rodzinnej na podstawie przepisów o zaopatrzeniu emerytalnym funkcjonariuszy Policji oraz ich rodzin lub żołnierzy zawodowych oraz ich rodzin.

3. Przepisy ust. 1 i 2 stosuje się także do zaginionych funkcjonariuszy. Zaginięcie funkcjonariusza oraz związek tego zaginięcia ze służbą stwierdza Minister Spraw Wewnętrznych.

Art. 121. 1. Funkcjonariuszowi w służbie stałej, zwolnionemu ze służby na podstawie art. 45 ust. 1 pkt 1 oraz ust. 2 pkt 4, wypłaca się co miesiąc przez okres roku po zwolnieniu ze służby świadczenie pieniężne w wysokości odpowiadającej uposażeniu zasadniczemu wraz z dodatkami o charakterze stałym, pobieranymi na ostatnio zajmowanym stanowisku służbowym, z wyjątkiem dodatku rodzinnego; dodatek ten wypłaca się na zasadach określonych dla funkcjonariuszy Policji.

2. Funkcjonariuszowi uprawnionemu do świadczenia określonego w ust. 1, który nabył prawo do zaopatrzenia emerytalnego, przysługuje prawo wyboru jednego z tych świadczeń.

Art. 122. Odprawa, o której mowa w art. 118, oraz świadczenia określone w art. 121 nie przysługują funkcjonariuszowi, który bezpośrednio po zwolnieniu ze służby został przyjęty do zawodowej służby wojskowej lub do innej służby, w której przysługuje prawo do takich świadczeń.

Art. 123. 1. W razie śmierci funkcjonariusza, niezależnie od odprawy pośmiertnej, o której mowa w art. 120, przysługuje zasiłek pogrzebowy w wysokości:

- 1) trzymiesięcznego uposażenia zasadniczego wraz z dodatkami o charakterze stałym, należnymi na ostatnio zajmowanym stanowisku służbowym, jeżeli koszty pogrzebu ponosi małżonek, dzieci, wnuki, rodzeństwo lub rodzice,
- 2) kosztów rzeczywiście poniesionych, najwyżej jednak do wysokości określonej w pkt 1, jeżeli koszty pogrzebu ponosi inna osoba.

2. Jeżeli śmierć funkcjonariusza nastąpiła na skutek wypadku pozostającego w związku ze służbą, koszty pogrzebu pokrywa się ze środków Ministerstwa Spraw Wewnętrznych. Minister Spraw Wewnętrznych może wyrazić zgodę na pokrycie kosztów pogrzebu funkcjonariusza zmarłego wskutek choroby pozostającej w związku ze służbą.

3. W razie pokrycia kosztów pogrzebu funkcjonariusza ze środków Ministerstwa Spraw Wewnętrznych, osobom wymienionym w ust. 1 pkt 1 przysługuje połowa zasiłku pogrzebowego.

Art. 124. 1. W razie śmierci członka rodziny funkcjonariusza, osobie, która pokryła koszty pogrzebu, przysługuje zasiłek pogrzebowy w wysokości:

- 1) dwumiesięcznego uposażenia zasadniczego wraz z dodatkami o charakterze stałym, należnymi na ostatnio zajmowanym stanowisku służbowym — jeżeli koszty pogrzebu ponosi funkcjonariusz,
- 2) kosztów rzeczywiście poniesionych, najwyżej jednak do wysokości określonej w pkt 1 — jeżeli koszty pogrzebu ponosi inna osoba.

2. Minister Spraw Wewnętrznych ustala warunki pokrywania kosztów pogrzebu funkcjonariusza ze środków Ministerstwa Spraw Wewnętrznych oraz określa członków rodziny, na których przysługuje zasiłek pogrzebowy.

3. W razie zbiegu uprawnień do zasiłku pogrzebowego określonego w ust. 1 z uprawnieniami do zasiłku pogrzebowego na podstawie przepisów odrębnych, uprawnionej osobie przysługuje wyższy zasiłek, a jeżeli pobrała zasiłek niższy — odpowiednie wyrównanie.

Art. 125. 1. W razie choroby, urlopu, zwolnienia od zajęć służbowych oraz w okresie pozostawania bez przydziału służbowego funkcjonariusz otrzymuje uposażenie zasadnicze, dodatki do uposażenia o charakterze stałym i inne należności pieniężne należne na ostatnio zajmowanym stanowisku służbowym — z uwzględnieniem powstałych w tym okresie zmian, mających wpływ na prawo do uposażenia i innych należności pieniężnych lub na ich wysokość.

2. Minister Spraw Wewnętrznych może ograniczyć w całości lub w części wypłatę niektórych dodatków do uposażenia w okresie choroby, urlopu okolicznościowego albo pozostawania funkcjonariusza bez przydziału służbowego.

Art. 126. 1. Funkcjonariusz skierowany do szkoły lub na przeszkolenie albo na studia w kraju otrzymuje uposażenie oraz inne należności pieniężne w wysokości i na warunkach określonych przez Ministra Spraw Wewnętrznych.

2. Minister Spraw Wewnętrznych, w porozumieniu z Ministrem Finansów, określa wysokość oraz warunki wypłaty uposażenia i innych należności pieniężnych funkcjonariuszy skierowanych do akademii lub innych szkół (kursów) za granicą.

Art. 127. 1. W razie pobierania przez funkcjonariusza wynagrodzenia przewidzianego w przepisach o wynagrodzeniu osób zajmujących kierownicze stanowiska państwowe, funkcjonariuszowi oraz członkom jego rodziny przysługują świadczenia i należności pieniężne z tytułu służby, określone w niniejszej ustawie, z wyjątkiem należności, o których mowa w art. 76.

2. Świadczenia i należności pieniężne określone w ust. 1 wypłaca się w wysokości ustalonej, z uwzględnieniem wynagrodzenia należnego funkcjonariuszowi na ostatnio zajmowanym stanowisku służbowym lub według stawki obowiązującej w dniu zwolnienia ze służby albo w dniu jego śmierci.

Art. 128. 1. Funkcjonariuszowi zawieszonemu w czynnościach służbowych zawieszona się od najbliższego terminu płatności 50% ostatnio należnego uposażenia, z wyjątkiem dodatku rodzinnego.

2. W razie uchylenia zawieszenia w czynnościach służbowych, funkcjonariusz otrzymuje zawieszoną część uposażenia oraz obligatoryjne podwyżki tego uposażenia, wprowadzone w okresie zawieszenia, chyba że został zwolniony ze służby z powodu skazania prawomocnym wyrokiem sądu albo ukarany karą dyscyplinarną wydalenia ze służby.

Art. 129. 1. Funkcjonariuszowi tymczasowo aresztowanemu zawieszona się od najbliższego terminu płatności 50% ostatnio należnego uposażenia, z wyjątkiem dodatku rodzinnego.

2. W razie umorzenia postępowania karnego lub uniewinnienia prawomocnym wyrokiem sądu, funkcjonariusz otrzymuje zawieszoną część uposażenia oraz obligatoryjne podwyżki tego uposażenia, wprowadzone w okresie zawieszenia, choćby umorzenie lub uniewinnienie nastąpiło po zwolnieniu funkcjonariusza ze służby, z zastrzeżeniem przepisu ust. 3.

3. Przepisu ust. 2 nie stosuje się w przypadku, gdy postępowanie karne umorzono z powodu przedawnienia lub amnestii, a także w razie warunkowego umorzenia postępowania karnego.

Art. 130. 1. Funkcjonariuszowi, który samowolnie opuścił miejsce pełnienia służby albo pozostaje poza nim lub nie podejmuje służby, zawieszona się uposażenie od najbliższego terminu płatności. Jeżeli funkcjonariusz pobrał już za czas nie usprawiedliwionej nieobecności uposażenie, potrąca mu się odpowiednią część uposażenia przy najbliższej wypłacie.

2. W razie uznania nieobecności za usprawiedliwioną, wypłaca się funkcjonariuszowi zawieszona uposażenie; w przypadku nieobecności nie usprawiedliwionej funkcjonariusz traci za każdy dzień nieobecności 1/30 część uposażenia miesięcznego.

3. Przepisy ust. 1 i 2 stosuje się odpowiednio w razie zawinionej niemożności pełnienia przez funkcjonariusza obowiązków służbowych.

4. Funkcjonariuszowi, który rozpoczyna urlop bezpłatny w ciągu miesiąca kalendarzowego, przysługuje uposażenie w wysokości 1/30 uposażenia miesięcznego za każdy dzień poprzedzający dzień rozpoczęcia urlopu bezpłatnego. Jeżeli funkcjonariusz pobrał już uposażenie za czas urlopu bezpłatnego, potrąca mu się odpowiednią część uposażenia przy najbliższej wypłacie.

Art. 131. 1. Z uposażenia funkcjonariuszy mogą być dokonywane potrącenia na podstawie sądowych i administracyjnych tytułów wykonawczych oraz na podstawie przepisów szczególnych — na zasadach określonych w przepisach o egzekucji sądowej lub postępowaniu egzekucyjnym w administracji albo w innych przepisach szczególnych, jeżeli dalsze przepisy niniejszej ustawy nie stanowią inaczej.

2. Przez uposażenie, o którym mowa w ust. 1, rozumie się uposażenie zasadnicze, dodatki do uposażenia, odprawę wymienioną w art. 118 oraz świadczenia określone w art. 116 i 121. Potrąceń nie dokonuje się z dodatku rodzinnego.

3. Dodatek rodzinny należny na osoby alimentowane wypłaca się tym osobom; dodatek ten nie wchodzi w skład uposażenia ustalonego w celach określenia wysokości alimentów.

4. Minister Spraw Wewnętrznych określa jednostki organizacyjne właściwe do dokonywania potrąceń z uposażenia oraz tryb postępowania w tych sprawach.

Art. 132. Przepisu art. 131 ust. 1—3 nie stosuje się do zaliczek pobieranych do rozliczenia, a w szczególności na koszty podróży służbowej, delegacji i przeniesienia. Należności te potrąca się z uposażenia w pełnej wysokości, niezależnie od potrąceń z innych tytułów.

Art. 133. Ilekroć w ustawie mówi się o przepisach o zaopatrzeniu emerytalnym funkcjonariuszy Policji oraz ich rodzin, należy przez to rozumieć przepisy ustawy z dnia 31 stycznia 1959 r. o zaopatrzeniu emerytalnym funkcjonariuszy Milicji Obywatelskiej oraz ich rodzin (Dz. U. z 1983 r. Nr 46, poz. 210, z 1985 r. Nr 20, poz. 85 i Nr 38, poz. 181, z 1989 r. Nr 35, poz. 190 i 192 oraz z 1990 r. Nr 36, poz. 206) oraz przepisy wydane na podstawie tej ustawy.

Rozdział 14

Odpowiedzialność dyscyplinarna i karna funkcjonariuszy Straży Granicznej

Art. 134. Funkcjonariusz ponosi odpowiedzialność dyscyplinarną za popełnione przestępstwa i wykroczenia — niezależnie od odpowiedzialności karnej.

Art. 135. 1. Funkcjonariusz podlega odpowiedzialności dyscyplinarnej za naruszenie dyscypliny służbowej oraz w innych przypadkach określonych w ustawie.

2. Jeśli postępowanie dyscyplinarne zostało wszczęte na wniosek sądu lub prokuratora, organ wnioskujący ma być poinformowany o wyniku tego postępowania.

3. Przepis ust. 2 stosuje się odpowiednio, gdy sąd nakazał wymierzenie kary dyscyplinarnej funkcjonariuszowi, nie określając jednak jej rodzaju.

Art. 136. 1. Funkcjonariuszowi mogą być wymierzone kary dyscyplinarne:

- 1) upomnienie,
- 2) nagana,
- 3) nagana z ostrzeżeniem,
- 4) wyznaczenie na niższe stanowisko służbowe,
- 5) obniżenie stopnia,
- 6) pozbawienie stopnia oficerskiego, chorążego lub podoficerskiego,
- 7) wydalenie ze służby.

2. Niezależnie od kar wymienionych w ust. 1 można ponadto wymierzyć karę zakazu prowadzenia pojazdów mechanicznych i innych pojazdów na okres od 6 miesięcy do 3 lat. Karę tę wymierza się tylko za czyn polegający na naruszeniu przepisów o ruchu drogowym, podlegający orzecznictwu kolegium do spraw wykroczeń, za który odrębna ustawa przewiduje orzeczenie takiej kary.

3. W stosunku do funkcjonariuszy w służbie kandydackiej oprócz kar wymienionych w ust. 1 można stosować ponadto następujące kary dyscyplinarne:

- 1) zakaz opuszczania miejsca zakwaterowania,
- 2) areszt do 14 dni.

4. W uzasadnionych przypadkach można łączyć karę wyznaczenia na niższe stanowisko służbowe oraz karę wydalenia ze służby z karą obniżenia stopnia, a w sprawach o wykroczenia w ruchu drogowym — z zakazem prowadzenia pojazdów mechanicznych i innych pojazdów.

Art. 137. 1. Nie można wszcząć postępowania dyscyplinarnego po upływie 90 dni od dnia otrzymania przez przełożonego, o którym mowa w art. 141, wiadomości o popełnieniu przewinienia lub naruszenia dyscypliny służbowej.

2. Nie można wymierzyć funkcjonariuszowi kary dyscyplinarnej po upływie 1 roku od dnia popełnienia czynu, o którym mowa w ust. 1.

Art. 138. 1. Za wykroczenia podlegające rozpoznaniu w trybie przepisów Kodeksu postępowania w sprawach o wykroczenia funkcjonariusz ponosi odpowiedzialność dyscyplinarną, jeżeli dalsze przepisy nie stanowią inaczej.

2. Organy powołane do orzekania w sprawach o wykroczenia, a także inne zainteresowane organy lub instytucje kierują wnioski o ukaranie funkcjonariusza do komendanta właściwego oddziału Straży Granicznej.

3. Za wykroczenia, za które stosownie do przepisów Kodeksu postępowania w sprawach o wykroczenia lub innych przepisów szczególnych właściwe organy określone w tych przepisach mogą nakładać grzywny w drodze mandatu karnego, funkcjonariusze podlegają odpowiedzialności

w trybie postępowania mandatowego. Kary grzywny w drodze mandatu karnego wymierzają funkcjonariuszom te organy.

4. W razie odmowy lub nieuiszczenia w terminie grzywny wymierzonej w drodze mandatu karnego, organ upoważniony do jej nałożenia kieruje wniosek o ukaranie funkcjonariusza do komendanta oddziału Straży Granicznej.

5. Wniosek, o którym mowa w ust. 2 i 4, dotyczący komendantów oddziałów Straży Granicznej i ich zastępców lub funkcjonariuszy pełniących służbę w Komendzie Głównej Straży Granicznej kierowany jest do Komendanta Głównego Straży Granicznej.

Art. 139. W przypadkach określonych w art. 138 ukaranie dyscyplinarne nie może nastąpić po upływie terminu przedawnienia określonego dla danego wykroczenia w Kodeksie wykroczeń.

Art. 140. 1. Za czyny, za które w myśl odrębnych przepisów właściwe organy są uprawnione do nakładania kar porządkowych, funkcjonariusze ponoszą wyłącznie odpowiedzialność dyscyplinarną.

2. Odpowiedzialności dyscyplinarnej podlegają również funkcjonariusze w przypadkach, gdy właściwe organy są uprawnione do stosowania grzywny w celu przymuszenia.

3. O pociągnięcie funkcjonariusza do odpowiedzialności dyscyplinarnej występują organy, o których mowa w ust. 1 i 2, do komendanta oddziału Straży Granicznej. Przepis art. 138 ust. 5 stosuje się odpowiednio.

Art. 141. 1. Udzielanie wyróżnień oraz wymierzenie kar dyscyplinarnych należy do właściwości przełożonych, z zastrzeżeniem przypadków określonych w art. 59.

2. Szczegółowe zasady i tryb udzielania wyróżnień, przeprowadzania postępowania dyscyplinarnego, wymierzania w nim kar i ich wykonywania, odwoływania się od wymierzonych kar, a także właściwość przełożonych w tych sprawach określa Minister Spraw Wewnętrznych w drodze rozporządzenia.

Art. 142. 1. Sądy honorowe są właściwe w sprawach o nieprzestrzeżenie przez funkcjonariusza zasad etyki zawodowej, a zwłaszcza honoru, godności i dobrego imienia służby.

2. Sądy honorowe nie są właściwe w sprawach, o których mowa w ust. 1, jeżeli czyn popełniony przez funkcjonariusza daje podstawę do wszczęcia postępowania dyscyplinarnego albo stanowi wykroczenie lub przestępstwo.

3. Sądy honorowe orzekają na mocy przekonania opartego na swobodnej ocenie dowodów.

4. Przy orzekaniu członkowie sądów honorowych są niezawisli.

5. Sądy honorowe są wybieralne.

Art. 143. Szczegółową organizację sądów honorowych, ich właściwość oraz zasady i tryb postępowania określają same sądy honorowe.

Art. 144. Funkcjonariusz, który przy wykonywaniu czynności służbowych przekroczył uprawnienia lub nie dopełnił obowiązku, naruszając w ten sposób dobra osobiste obywatela, podlega karze pozbawienia wolności do lat 5.

Art. 145. Funkcjonariusz, który w celu uzyskania wyjaśnień, zeznania lub oświadczenia używa przemocy, groźby bezprawnej lub znęca się moralnie, podlega karze pozbawienia wolności od roku do lat 5.

Art. 146. 1. Nie popełnia przestępstwa funkcjonariusz, który dopuszcza się czynu zabronionego, będącego wykonaniem rozkazu lub polecenia, chyba że wiedział albo co najmniej godził się na to, iż wykonując rozkaz popełnia przestępstwo.

2. W przypadku określonym w ust. 1 ten, kto wydał rozkaz lub polecenie, odpowiada za sprawstwo.

Art. 147. Przełożony lub uprawniony funkcjonariusz starszy stopniem, który wydaje funkcjonariuszowi rozkaz lub polecenie dokonania czynu stanowiącego przestępstwo, podlega karze pozbawienia wolności od roku do lat 5.

Rozdział 15

Przepisy przejściowe i końcowe

Art. 148. 1. Minister Spraw Wewnętrznych zorganizuje Straż Graniczną w ciągu 6 miesięcy od dnia wejścia w życie niniejszej ustawy.

2. Do dnia zorganizowania Straży Granicznej Wojska Ochrony Pogranicza wykonują zadania określone w niniejszej ustawie, w ustawie o ochronie granicy państwowej oraz w innych ustawach.

3. Z dniem zorganizowania Straży Granicznej zostaną rozformowane Wojska Ochrony Pogranicza, a dokumenty, mienie oraz etaty tych wojsk Minister Spraw Wewnętrznych przekaze Straży Granicznej.

Art. 149. Ilekoć w przepisach prawa jest mowa o „Wojskach Ochrony Pogranicza” i „żołnierzach Wojsk Ochrony Pogranicza”, należy przez to rozumieć „Straż Graniczną” i „funkcjonariuszy Straży Granicznej”.

Art. 150. Do czasu zorganizowania Straży Granicznej w odniesieniu do żołnierzy zawodowych pełniących służbę w Wojskach Ochrony Pogranicza mają zastosowanie w zakresie stosunku służbowego i wynikających z niego praw i obowiązków przepisy obowiązujące w Wojsku Polskim, a w odniesieniu do funkcjonariuszy Policji pełniących służbę w Wojskach Ochrony Pogranicza mają w tym zakresie zastosowanie przepisy obowiązujące w Policji.

Art. 151. 1. Żołnierze zawodowi i policjanci, pełniący w dniu wejścia w życie ustawy służbę w Wojskach Ochrony Pogranicza, którzy zgłoszą się w trybie przewidzianym w art. 34 ust. 1 i zostaną przyjęci do służby w Straży Granicznej, podlegają zwolnieniu z zawodowej służby wojskowej lub służby w Policji, z chwilą przyjęcia do służby w Straży Granicznej.

2. Żołnierze zawodowi i policjanci pełniący służbę w Wojskach Ochrony Pogranicza, których nie przyjęto do Straży Granicznej, podlegają zwolnieniu z zawodowej służby wojskowej lub służby w Policji. Zachowują oni uprawnienia przewidziane dla żołnierzy zawodowych i policjantów zwolnionych ze służby na podstawie przepisów obowiązujących w Wojsku Polskim i Policji.

3. Żołnierzom zawodowej służby wojskowej lub policjantom, którzy podejmą służbę w Straży Granicznej w trybie, o którym mowa w ust. 1, czas pełnienia zawodowej służby wojskowej lub służby w Policji wlicza się do okresu służby

w Straży Granicznej w zakresie wszystkich uprawnień związanych z tą służbą.

4. Żołnierze odbywający w dniu wejścia w życie ustawy zasadniczą służbę wojskową w Wojskach Ochrony Pogranicza odbywają nadal tę służbę na dotychczasowych zasadach w jednostkach organizacyjnych Straży Granicznej — do czasu upływu ustawowego okresu tej służby.

5. Minister Spraw Wewnętrznych lub upoważniony przez niego przełożony może osobom przyjętym do pełnienia służby w Straży Granicznej zaliczyć na ich prośbę do wysługi lat w Straży Granicznej pracę w charakterze pracownika, o ile byli zatrudnieni w resorcie spraw wewnętrznych lub obrony narodowej.

Art. 152. 1. Do Straży Granicznej włącza się siły i środki Morskiej Brygady Okrętów Pogranicza, określone przez Ministrów Obrony Narodowej i Spraw Wewnętrznych.

2. Przepisy art. 151 stosuje się odpowiednio do żołnierzy pełniących służbę w Morskiej Brygadzie Okrętów Pogranicza.

Art. 153. 1. Poborowego skierowanego za jego zgodą do służby w Straży Granicznej mianuje się funkcjonariuszem w służbie kandydackiej na okres równy okresowi zasadniczej służby wojskowej.

2. Funkcjonariusz w służbie kandydackiej pełni służbę w systemie skoszarowanym.

3. W przypadku wyrażenia zgody na pełnienie służby stałej w Straży Granicznej przez funkcjonariusza pełniącego służbę kandydacką, Komendant Główny Straży Granicznej, na wniosek komendanta oddziału Straży Granicznej, może skrócić okres służby kandydackiej do 12 miesięcy.

4. Okres służby kandydackiej zalicza się do okresu służby przygotowawczej, jeżeli przerwa pomiędzy służbą kandydacką a podjęciem służby przygotowawczej nie przekracza 3 miesięcy.

5. Przepisy rozdziałów 10—12 dotyczące funkcjonariuszy w służbie przygotowawczej stosuje się również do funkcjonariuszy w służbie kandydackiej, z wyjątkiem przepisów art. 92 ust. 2 i art. 119 ust. 4.

Art. 154. 1. Do czasu wydania przepisów wykonawczych przewidzianych w ustawie pozostają w mocy przepisy dotychczasowe, o ile nie są sprzeczne z niniejszą ustawą, nie dłużej jednak niż 1 rok.

2. W stosunku do funkcjonariuszy, którzy poprzednio byli żołnierzami zawodowymi i otrzymali osobne kwatery stałe, stosuje się przepisy ustawy o zakwaterowaniu Sił Zbrojnych i przepisy wydane w jej wykonaniu.

Art. 155. W ustawie z dnia 21 listopada 1967 r. o powszechnym obowiązku obrony Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej (Dz. U. z 1988 r. Nr 30, poz. 207, z 1989 r. Nr 20, poz. 104, Nr 29, poz. 154 i Nr 34, poz. 178 oraz z 1990 r. Nr 30, poz. 179, Nr 34, poz. 198 i Nr 55, poz. 319) w art. 3 w ust. 2 wyrazy „wojska lotnicze, wojska obrony powietrznej kraju i” zastępuje się wyrazami „wojska lotnicze i obrony powietrznej oraz”.

Art. 156. Traci moc dekret z dnia 23 kwietnia 1953 r. o banderze jednostek pływających Wojsk Ochrony Pogranicza (Dz. U. Nr 23, poz. 94).

Art. 157. Ustawa wchodzi w życie z dniem ogłoszenia.

Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej: *W. Jaruzelski*